

# <sup>v</sup>**SOLSKI PRIJATEL.**

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 50. V torek 13. decembra 1853. II. tečaj.

## **Tonček v šoli.**

*Tonček.* Za drugotečajarje je stalo dones tudi tole na deski: *Napišite mi v svoje pismarice vse reči, ki so doma v izbi.*

*Oče.* No! so že imeli celo uro opraviti, kajti veliko reči je doma v hiši. Kaj ste pa vi dones počeli, ker ste že vse pisne pismenke se naučili pisati, glaskovati in slovkovati?

*Tonč.* Mi smo dones začeli se učiti *tisne* pismenke, pokazali so jih nam g. učitel na papirnih tablah, ki okoli po šolskej izbi na steni visijo.

*Oče.* Poslušaj, bodem poskusil, kako bi se bil jaz te reči lotil. Pridni ste bili, lepo ste se učili, že vse pisne pismenke znate pisati, glaskovati in slovkovati. Imamo pa še drugih pismenk, ki jim rekamo *tisne* pismenke, tukaj na tablah jih vidite, so pisnim močno podobne. Tukaj so, le sem poglejte, glasnice, niso tolikanj drugače, kot pisne. Imenujte jih zaporedoma: i, u, e, o, a, ê, ô. Vse so vam znane, le dve s klukico nekaj ptuje in nove, — poslušajte, kako se izrekujete ê in ô, tako kakor sem jaz sedaj, tako jih morate izrekovati.

*Tonč.* I! g. učitel so ravno tako v šoli delali.

*Oče.* Le tiho, le počakaj, še nisim per kraju. Spodaj vidite tihnico samo — kajti jo poznate, le jo izrekujte; gotovo bi vsi rekli j.

Bomo tihnico pa koj skusili s vsimi glasnicami vezati in slovkovati. Postavimo j popred, glasnico za j, kako se to pravi?

*Tonč.* To se pravi: Natihnica, naglasek?

*Oče.* Bomo taj j naglaskovali: ji, ju itd. Postavimo sedaj glasnico popred, to se pravi: zatihnica ali izglastek; bomo taj tih-

nico j izglaskovali: ij, uj, ej itd. Tako bi šlo lepo po stopnjah s vsimi tihnicami naprej. Na pervej tabli bi jaz vse učence poskusil, da bi se prepričal, ali že tisne pismenke in slovke vsim učencom urno grejo alj ne.

*Tonč.* Tudi g. učitel tako delajo, prašajo sedaj tega sedaj unega; če vidijo, da gre vse dobro, grejo dalje.

*Oče.* Če bi vidil, da znajo učenci prvo tablo na steni vsi dobro, bi vzel drugo, tretjo itd., dokler da bi vseh 10 tabel s učenci prebral. To bi pa tudi vmes pogostoma popraševal: koliko slovok imajo bosede, kako se besede po slovkah ločijo, s katerimi tihnicami se slovke naglaskujejo in izglaskujejo, in kaj besede pomenijo. — Kaj pa ste dones rajtali?

*Tonč.* Čisto nekaj novega; so nam pravili, kako zamoremo reči plačevati, da bode vse edno.

*Oče.* Bom skusil, kaj si kaj zamerkal. Kupiš 6 peres po krajcarju, koliko si dolžen?

*Tonč.* Sem dolžen 6krat po ednem, to je 6 kr.

*Oče.* Kako pa moreš to plačati?

*Tonč.* Morem dati 6 krajcarjev, alj pa 2 dvojači, alj pa 1 repar in 2 krajcarja alj pa eno dvojačo zraven, alj 1 petico in 1 krajcar, alj pa 2 grošnjaka, alj pa edno šestico alj podvagrošnjak.

*Oče.* Mati nesejo jajca v mesto, jih prodajo po 2 krajcarja. Pride gospa in kupi 5 jajc; kako zamore ona mater plačati?

*Tonč.* Ona mora jim dati 1 desetico, alj 3 grošnjake in 1 kr. 5 dvojač, 2 petici, 1 podvagrošnjak in 4 krajc. alj 2 dvojači zraven, 10 krajcarjev, alj pa . . .

*Oče.* Že vidim, da si to prav dobro zapopadel. Da so vas g. učitel to tako dobro naučili, so gotovo takole postopali: Naprej so vam pokazali, da je dvoje toliko, kolikor dvakrat po ednem; dvoje morem plačati s dvema krajcarjema ali pa s edno dvojačo. Troje trikrat po ednem, alj pa enkrat po dvoje in še enkrat po ednem; tri morem plačati s tremi krajcarji, alj s edno dvojačo in s ednim krajcarjem, alj ednim grošem. In tako naprej; 4 je toliko, kolikor . . . 4 kr. morem plačati . . . 5 je toliko, kolikor . . . 5 morem plačati . . . do 10 je toliko, kolikor . . . 10 kraje. morem plačati . . .

*Tonč.* Res je taka, tudi g. učitel so nas ravno tako učili, alj počasno in po stopnjah.

*Oče.* Boš vidil, ko bote to že prav prav urno in gladko znali, bojo vas tudi tole učili povedati, iz katerih nižjih števil obstoji vsako višje število. Popraševali bojo post. *sedem*, kolikokrat po ednem, po dvoje, po tri, po štiri, po pet, po šest, po sedem; ravno tako katero število si bodi do deset.

Praševali bojo tudi 9 krajcarjev, koliko krajcarjev, dvojač, grošev, reparjev, petic, šestic itd. . . . To, mislim, bojo vas po tem začeli učiti.

*Tonč.* Bom lepo pazil in povedal, kdaj in kako bojo. — Pogledjte kaj smo na ploščice pisali, le poslušajte, bom počasi bral: je sen je sa dje zre lo — po zi mi ga je mo — rad v šo lo ho dim — se u čim le pih re či — pri den bom, to bo mo ja sre ča in ve se lje mo jih lju bih sta ri šev.

*Oče.* Le ne pozabi, kar si napisal, je prav lepo!

## Nekaj od ljubih živalic.

(Dalje.)

### b) Živali terpinčiti je greh.

*Kat.* Vem, da je tacih ljudi na svetu, ki pravijo: kaj je to, če kako žival brez potrebe vmorim, alj pa preteepam, preženem alj prenabašem; saj je le moja, saj sem jo kupil za svoj denar, saj stoji v mojem hlevu in jě moje seno, s mojo robo smem ravnati, kakor je mi ljubo.

*Jan.* Oh! ti gerduni pozabijo, čigave da so živali, kdo da je jih stvaril.

*Kat.* Čigave so pa živali?

*Anč.* Živali so božje, Bogu slišijo, on je jih stvaril, on jih, redi in ohrani. Zakaj Bog vkaže, da sonce sije, dižej gre, topla sapa veje, in seno in žito raste in zori.

*Kat.* Dobro! Bogu taj slišijo vse živali; Bog je pa človeka postavil za gospodarja, ne pa za trinoga, da bi živali terpinčil. Človek se sme žival poslužiti za delo, za jed, za oblačilo in kratek čas, to je Bogu ljubo — pa ni prav, da jih muči. Saj veste,

kako čudno in umetno da so živali stvarjene, podobne so človeku po truplu in po pari \*). Kajti je jih Bog stvaril, da bi jih človek pokončeval, kakor mu drago? Tega Bog — neskončno dobrotljiv in moder — nikolj ni storil. Kje se najde oče, kateri bi svojemu sinu prav lepo in drago urico izročil, da jo po volji skazi alj razbije? Gotovo bi šiba zapela.

Bog je živali stvaril, da jih smemo moriti, če je treba, da njih meso za jed alj njih kožo za odejo dobimo, ne pa da bi veselje imeli, če jih vidimo pred nami stokati, rjuti alj vmirati. Mi smemo tudi tako živad moriti in pokončevati, ki nam škodo dela alj pa je nam nevarna.

Kdor pa živali brez potrebe mori, taj pokonča božjo lastino, pokonča ljubo žival, ktero je Bog tako čudno modro stvaril in jo tako ljubeznivo redi.

Naj si bodi reč ktera kolj, ako jo narobe rabiš, grešiš in si graje in kazni vreden. Bog da zlato vince rasti, da se človek š njim okrepča in razveseli, ne pa da ga po nezmerno vživlja in se vpijani. Bog je stvaril zlato, ljudje se ga poslužijo za denar, za lepotijo itd. Bog ga pa ni zato stvaril, da bi si ljudje š njim grešno veselje kupovali, pravico podkopovali, druge derli itd.

Bog je živali stvaril k našemu pridu, ne pa da bi jih terpinčili in po abotnem morili. Kdor božjej volji nasproti dela, greši; kdor pa živali muči, dela božjej volji nasproti; toraj vsakdo lahko spozna: *da je živali terpinčiti greh*, in scer zoper peto zapoved božjo; „Ne vbijaj“. „Pravični, pravi sv. pismo, se vsmili tudi živali; pa serce hudobnega je brez vsmilenja.“ Pregov: 12. U Mojsesovih postavah je več zapoved, da se ima s živino prizanesljivo ravnati. Tako post. II. Mojz. 23, 5. „Ako osla svojega sovražnika pod

\*) Nek čast. gospod je nam tole pisal: „Ranjki visoko učeni gospod Urban Jerin, stolni dekan in učenik desete šole v Ljubljani, nam je u šoli povedal, da se „Thierseele“ po slovensko prav „para“ imenuje, in de ravno od tod pridejo imena: živinska para, konjska, pasja para. Nas scer s besedo „živalska duša nič ne motite; to pa vem, da priprosti kmet v besedi „duša“ samo „človeški duha umé.“ Kdo ima prav? Vredn.

težo obležati vidiš, ne pojdi (brez vsmilenja) memo in ne pusti ga brez pomoči gospodu, temuč imaš mu na noge pomagati.“  
„Imaš živino, ogleštaj in preskerbi jo.“ (Sir 7, 24.)

(Dalje sledi.)

## Ti svoje — tudi Bog svoje!

U Lionu na Francoskem je čevljar Loui Berthier navadno tudi v nedelah — saj dopoldne — šival. Nasprot njega je stanoval kupec, pobožen kristjan, ki mu je to težko djalo: in šel je in posvaril čevljarja. Čevljar pa je djal, da ne more drugače shajati, če nedelje ne privzame. Vi sosed — pravi — ste premožen in brez škode lahko v nedeljo počivate; ali jaz preživljam le pičlo sebe in svojo veliko družino, in če bi v nedeljo ne šival, bi terda z nami tekla, in ker imam zdaj, hvala Bogu, dokaj dela, da ni ga mi moč v saboto končati, moram tudi nedeljo privzeti. — Kupec zmaja neverno z glavo in reče: Ne želim, da bi škode terpeli, in toraj vam obljubim, vso škodo povrniti in povračevati, če pol leta ne boste v nedeljah delali, temuč kakor se kristjanu spodobi, zvesto k božjej službi hodili. Ali ste dovoljni s to pogodbo? — „Sim iz serca“ — reče čevljar — pač je lože od dela čez teden počivati in v cerkev hoditi, kakor pa delati, posebno, ker ste vi tako dobri, in mu boste vse zamujeno povrnili.“ — Segla sta si v roke in pogodba za posvečevanje nedelje je bila sklenjena. — Čez pol leta gre kupec k čevljarju in reče: „Pravo, sosed, mož beseda ste bili; zdaj pa tudi jaz čem mož beseda biti. Povejte mi tedaj, koliko je škode, kakor sim obljubil, vse bom povrnil do beliča.“ — „O ne beliča, blagi gospod! nimam škode, in nič mi nimate povrniti,“ — odgovori čevljar — še le jaz sim vam stokrat hvalo dolžen. Poglejte, na mestu škode imam še dobiček in vse pri hiši gre od tistih mal bolj po sreči. — Skonca — i pač, da sim se težko odvadil v nedeljah ne delati — ker ta in una reč še ni bila dognana; toda misel, da mi bo škoda povrnjena, in da sim obljubil ne delati, me je zadrževala in od dela vračevala. Hodil sim, kakor ste mi rekli, pridno vsako nedeljo v cerkev, poslušal pridige, ki res že več let nobene slišal nisim, in navke,

zdrave opomine, da se ima poterpeti, jeza zatirati, moliti in družih kerščanskih reči več sim slišal, katerih se že dolgo spomnil nisim. Poskusil sim spet enkrat moliti in čuda, moja glava, ki je bila vsa zmedena sem več let od samih posvetnih reči, se kmalo razvedri in razsvetli, in serce, tesno pozemskih skerbi, je jelo spet lože dihati. Mir se mi je v persi vernil zlasti odkar sim vest očistil smeti in večletne nečede pri sv. spovedi, in slabo dušo okrepčal z angelskim kruhom pri Gospodovej mizi. — Tudi je šlo odslej delo v ponedlek bolje spod rok. Bil sim popolnoma spočit, in čevljaril sim vesel celi teden. Popred, ko sim poterplenje komaj poznal, me je vsaka mala stvarica prec stogotila, da sim v slepej jezi zdaj usnje zarezal, zdaj kako orodje zlomil in delo skazil, in jeza mi je dvakrat clo merzlico naklonila, da sim veliko izdal, pa nič zaslužil.

Od tistega časa je pa jeza ponehala, in zdi se mi, da imam zdaj oči bolj bistre, truplo bolj zdravo in roke bolj urne. Navadno končam vsak teden že vse delo v saboto popoldne okoli treh, in vedno več šivanja dobivam. Kdaj so mi rekali jezni čevljar ali večni goder njavs, in marsiktera dekla je, ker se je moje hude volje bala, delo drugam nesla, če ravno je k meni nesti bliže imela. Zdaj se je pa ta perimek pozabil, in povsot so prijazni z menó, ker sim tudi jaz prijazen. — „Ali sosed!“ — mu seže kupec v besedo — nikar mi ne zamerite za to prašanje, kako se pa kej z domačimi gledate? Časi je bil veden prepir in ravs med vami?“ — „I, ljubi sosed — reče nekoliko v lica zarudeli čevljar — tudi to je vse nehalo. Popred sim bil zmeram te misli, da moja žena nima nič prav, in da je moja vselej prava, in moja nagla jeza in terma ste marsikak ravs naklonile, česar me je zdaj iz serca sram. Zdaj živimo v naj boljše zastopnosti, ljubezni in v lepem miru. Tudi otroci so mi rajše pokorni, ker vidijo v očetu tudi lepši izgled.“ — Globoko ginjeni kupec polno možno iz žepa vzame, ter čevljarju podá dva zlata cekina rekoč: „Nate to malinko v prijazen spomin od mene. Deval sim, da bi vam škodo povernil, vsak mesec nekaj goldinarjev na stran; ker pa moj svet ni škode, je še le dobiček prinesel, morate vender le saj to vzeti,

da vidite, kako me veseli, da se je moj nasvet v dobro izšel. — Zvedili ste zdaj, da, če mi svoje opravljamo, tudi Bog svoje stori.

## Marija tolažnica.

O Maria tolažnica

Bila naša vedno si!

Kadar tare nas krivica,

Lepo nas tolažiš ti.

Pri skušnjavah in bridkostih

K tebi se obrnemo,

V nadlogah in slabostih

Moč pri tebi najdemo.

O Devica le odkrivaj

Svoj premili nam obraz,

Od Boga pomoč dobivaj,

Ne zapusti nikdar nas!

Lepo bodemo živeli,

Se pregrehe varvali,

Za nebesa le skerbeli,

Le za venec čednosti.

Kadar ura že odbila

Zadnja bo nam iz sveta,

Boš Maria nas spremila

Kje pred mil'ga Jezusa. —

Miloljub.

## Listonoša.

\* *Iz Kranjskega.* Ker čast. vodstvo gotovo rado zve, kaj družbani tú in tam zastran družbenih bukev mislijo alj želé, zato Vam povem, de, kar nas je tu okoli, in s katerim koli še drugim sem o tem govoriti priložnost imel, smo s obsego in zapopadkam od omenjeniga društva izdanih bukev vsi zadovoljni, in v tej reči nobene spremembe ne iščemo in ne želimo. Kakor vidimo, de enake društva, ako nimajo keršanske podlage, kmalo opešajo in popolnoma razpadejo, ravno tako je pa tudi gotovo, de se je to naše društvo nar bolj s tem na noge postavilo, ker se je — terdno na keršanstvo operto — pod varstvo sv. Mohora in pod pokrovitelstvo in sodništvo presvitliga, za pravi blagor Slovincov vsiga gorččiga knezoškofa Lavantinskiga podalo; le na podporjni keršanstva, katoliške Cerkve zvesto oklenjeno, bo pa tudi nar gotovši obstati, vterditi in namnožiti se, nar več koristiti, ter naše ljudstvo v resnici omikati, oblažiti in osrečiti zamoglo. Gola

svetna omika, od nekterih tolikanj povzdigovana, ki iz vere ne izhaja, se po veri ne ravna in na vero ne zida, je prazna senca, ki ljudi nikdar ni in ne bo v resnici srečnih storila; to zgodovina in skušnja spričuje. Čutiti in slišati je, de majhno število tistih, katerim dosedajni zapopadek društvinih bukev po volji ni, le bolj to svetno omiko ali goli humanizem v očeh imajo. Goli humanizem pa, kakor sami dobro veste, stori iz človeka le — olikano in omikano žival.

Po tem še le bi iz naše mladosti pravi in usmiljenja vredni zamorčiki postali!

## Drobtinčici.

„Slovenski Koledarček“ za leto 1854 je že tudi v Celovcu. Besede, ki smo jih v „šolsk. prijatel“ u pod čisl. 47 pregovorili, so se poterdile: „Koledarček“ je skoz in skoz na vsako stran vse pohvale vreden. Slovenci! popustite nemške kalendre in kupite te slovenski koledarček, ki bode vam gotovo tako všeč in tako postregel, kakor vsak nemški. Velja v Ljublani mehko vezan 24 kr., s zlatim obrezkom pa 32 kr. U Celovcu pa nekaj krajcarjev več. Škoda, da se ne dobi povsod za tisti kup.

\* „Neven“ naznanuje, da bode „Katolički zagrebački list“, ki je leta 1853 nehal izhajati, s prihodnjim letom sopet se oživil in izhajal. Njegov vrednik bode nek mladi duhovnik gosp. Josip Torbar. „Zagrebački kat. list“ je bil nam Slovencom pod vredništvom visokovrednega g. N. Horvata mil in ljub, radi smo ga prebirali; upamo, da bode tudi g. Torbar na ravno tistej česti napredoval. Natanjčni oglas bodemo oznanili, kedar bode oglas g. vrednika iz Zagreba na Slovensko došel, je strašno daleč in brati Hervati nas sosedne brate in naj bližnje sosede kej malo porajtajo. Tako postavim „Neven“ v ravno tistem branju piše, da bi imeli vsi gospodi, ki so naročnino na zabavne in podučne spise g. M. Stojanoviča nabirali, denar v Zagreb poslati, da bi se potem, ako je 300 naročnikov nabranih, začnejo tiskati. M. Stojanovič slovi kot izverstni spisatelj; pa kako bodemo naročnike nabirali, ki nismo nič slišali, koliko in kam? —